

Valse start of monsterzege?

Vrouwen op de Olympische Spelen van 1928

Bij de Olympische Spelen van 1928 in Amsterdam waren er voor het eerst enkele onderdelen atletiek voor vrouwelijke deelnemers. Alice Milliat lobbyde daar al ruim vijftien jaar voor. IOC-baas Henri de Baillet-Latour wist dat hij vrouwen toe moest laten op de atletiekbaan om zijn greep op de sport te behouden. De vrouwelijke bestuurders en atleten moesten al hun zeggenschap over de sport opgeven om deel te mogen nemen aan de Spelen. Uiteindelijk hebben de successen van de atletes zelf gezorgd voor een onbetwiste rol op de olympische atletiekbaan.

Daan Schuijt is
redacteur van Kleio.

De verering van het menselijk lichaam in combinatie met een landenstrijd: het was een zeer aantrekkelijke gedachte in het Europa van de negentiende eeuw. Her en der bestonden kleine initiatieven om de oude olympische gedachte nieuw leven in te blazen. De Franse baron Pierre de Coubertin (1863-1937) nam het idee van de kleinschalige Engelse *Wenlock Olympian Society Annual Games* over, sprak zijn uitgebreide internationale netwerk aan, richtte het Internationaal Olympisch Comité op en organiseerde in 1896 de eerste moderne Olympische Spelen.

Men only

De sportwedstrijd moest een grootse demonstratie van de fysieke prestaties van de mensheid worden. Of liever van het mannelijk deel daarvan. Vrouwen waren in de ogen van Coubertin – en verreweg zijn meeste mannelijke tijdgenoten – goed om kinderen te baren en hun zonen aan te sporen te excelleren bij het hardlopen, boogschieten of schermen. Vanaf 1900 mocht een handjevol

vrouwen deelnemen aan ‘esthetische sporten’, zoals golf, tennis, ritmische gymnastiek en zwemmen. Tot in de jaren twintig van de vorige eeuw sloten de heren sportbestuurders vrouwen uit van deelname aan hun atletiekcompetities.

Begin twintigste eeuw was sport niet langer meer een vrijetijdsbesteding voor op hun buitenhuizen verpozende edellieden. Het was definitief volksvermaak geworden, met professionele sporters en een massapubliek. Vanwege de groeiende sportieve en commerciële belangen gingen sportbonden zich beter en internationaal organiseren, zoals de *International Amateur Athletic Federation* (IAAF). Er kwamen allerlei internationale wedstrijden, zoals de *Inter Allied Games* met de voormalige geallieerden uit de Eerste Wereldoorlog, of de *International Worker's Olympiads*. Het IOC dreigde langzaam aan belang te verliezen. Om dat te voorkomen trok het IOC de standaardisatie van spelregels en wedstrijdreglementen naar zich toe en oriënteerde het zich op winterspelen als uitbreiding van haar activiteiten.

Canadezen Ethel Smith (links) en Fanny 'Bobbie' Rosenfeld (tweede van links) lopen de halve finale van de 100 meter in 1928 in Amsterdam. Rosenfeld wint uiteindelijk zilver, Smith brons. De Amerikaanse Betty Robinson wint goud.

Vrouwenkwestie

En dan was er nog de 'vrouwenkwestie'. Vanaf de jaren tien groeide vrijwel overal in Europa en de Verenigde Staten het aantal verenigingen voor vrouwelijke sporters. Stuwende kracht daarbij was de Française Alice Milliat (1884-1957). Zij was vertaalster van beroep en speelde hockey, zwom en roeide. Zij omschreef een sportende vrouw als 'a living example of modern women, accustomed to all sport disciplines, highly capable of fulfilling the social role which falls to women in this vibrant 20th century (...) Sport developments personalities, gives confidence and courage, generates a resourceful spirit'. (Ze schrijft dit in een artikel in het *Cahier de la République des Lettres des Sciences et des Sports*, mei 1927.) In 1912 richtte zij de Parijse *Femina Club* op, waarvan zij in 1915 voorzitter werd. Milliat zocht contact met enkele andere sportclubs voor vrouwen en in 1917 kwam het tot de eerste atletiekcompetitie voor vrouwelijke atleten.

Deze Franse atletiekkampioenschappen voor vrouwen trokken veel publiek, kregen een enthousiaste pers en kenden sportieve prestaties van formaat. Voor Milliat was het een duwtje in de rug naar de oprichting van de *Fédération des sociétés féminines sportives de France*. Als vertaalster was zij vaak voor het ministerie van Buitenlandse Zaken op reis. Zij gebruikte haar trips stevast voor bezoeken aan sportfederaties en leerde met name in de Verenigde Staten, Engeland en Scandinavië veel over sportbestuur. Met behulp van haar internationale netwerk organiseerde zij in 1921 de eerste Olympiade voor Vrouwen in Monaco, met deelnemers uit Groot-Brittannië, Zwitserland, Italië, Noorwegen en Frankrijk. Kort daarna richtte Milliat met steun van Engeland, Italië, de Verenigde Staten, Tsjechië en Frankrijk de *Fédération sportive féminine internationale*

(FSFI) op. De FSFI had als doel de weigering te breken van Coubertin en opvolger Baillet-Latour om vrouwelijke atleten deel te laten nemen aan de Olympische Spelen. Bovendien dwong het de IAAF, de Internationale Atletiekfederatie, atletiek voor vrouwen als een volwaardige toevoeging aan de sport serieus te nemen. In 1922 organiseerde de FSFI een tweede Olympiade voor Vrouwen, dit keer in Parijs. De opzet was formeler dan het jaar daarvoor. Op een groot internationaal congres dat parallel aan de wedstrijden liep, maakten de deelnemende landen afspraken over een vierjaarlijkse frequentie van het evenement, stelden zij internationaal geldende spelregels en reglementen op, kwamen er regels voor de officiële registratie van records, tijden en afstanden, en introduceerde men een aantal nieuwe disciplines.

Links: Speerwerpster Francesca Piazola uit Zwitserland tijdens het speerwerpen op de *Women's World Games* in Frankrijk, 1922. Foto: Agence Rol, Bibliothèque Nationale de France. Onder: Alice Milliat in 1920. Foto: Agence Rol, Bibliothèque Nationale de France.

Woedend IOC

Het IOC was woedend over het gebruik van de olympische naam en dwong de FSFI haar evenement om te dopen in de *Women's World Games*. Daarnaast ontvingen alle deelnemende sportfederaties een circulaire waarin atleten deelname aan andere olympiades, zoals die voor studenten of vrouwen, werd verboden op straffe van uitsluiting aan de echte Olympische Spelen. De Olympische Spelen georganiseerd door het IOC waren de enige echte, en andere initiatieven onder die naam leidden slechts tot verdeeldheid onder de atleten, blank of zwart, man of vrouw. Juist daardoor werd de olympische gedachte geweld aangedaan.

Vanaf de oprichting in 1894 van 'zijn' IOC bouwde Pierre de Coubertin gestaag een machtspositie op, met als pijlers de organisatie van de Spelen, de standaardisatie van regels en reglementen, zeggenschap over de toelating van sporten, disciplines en atleten. Aanvallen van buitenaf, in de vorm van alternatieve sportbonden, competities met in de titel een verwijzing naar de Olympische Spelen of pogingen tot toetreding tot het bastion van het Comité werden afgeslagen. Uiteindelijk kon niemand die iets wilde bereiken in de internationale sportwereld om het IOC heen. ▶

Diplomatieke gaven

De Zweedse industrieel Sigfrid Edström (1870-1964) begreep dat goed toen hij zijn idee voor de oprichting van een internationale atletiekfederatie wilde verwezenlijken. Edström beschikte over ongekende diplomatieke gaven en hij wist hoe hij Coubertin kon bespelen door zich uitermate meegaand en onderdanig op te stellen. In de aanloop naar de Spelen van 1912 in Stockholm gooide Edström voorzichtig een balletje op om een atletiekfederatie op te richten die het IOC enkele praktische, organisatorische zaken uit handen kon nemen. Pierre de Coubertin hield de boot af, maar was wel onder de indruk van Edströms aandeel in de organisatie van de Spelen. Twee jaar later, in 1914 bij het IOC-congres, probeerde Edström het nog eens. Hij wees op de vele alternatieve sportbonden en competities die de statuur van het IOC bedreigden. Een internationale atletiekfederatie die nauw samenwerkte met het IOC zou deze bedreigingen het hoofd kunnen bieden. Dit was het argument waarvoor Coubertin gevoelig was en de oprichting van de IAAF was een feit.

Ook Milliat begreep dat zij niet langs het IOC of de IAAF heen kon, wilde zij het vrouwenatletiek een volwaardige positie op de Olympische Spelen bezorgen. Aan de andere kant was de Olympiade voor Vrouwen zo succesvol verlopen, dat het geen optie meer was te blijven volharden in de weigering vrouwen tot de echte Spelen toe te laten. Op

Dafne Schippers loopt de 200 meter tijdens de Olympische Spelen van Rio in 2016. Ze wint zilver.

Bronnen

T. Drozdek-Malolepsza, *Women's World Games (1922-1934)* (2014).

L. Embrey en C. Johnston, *The 1948-1949 Track and Field Season: Mrs Blankers-Koen, Mrs O'Keefe, Mr Calwell; Lloyd La Beach, Herb McKenley and Wally McArthur* (2000).

E. Rostkowska, *Women and sport: a historical outline and contemporary social and physiological issues* (2007).

K.B. Wamsley en G. Schultz, *Rogues and Bedfellows: The IOC and the incorporation of the FSFI* (2000).

het IOC-congres van 1924 in Parijs werd dat toch ter stemming gebracht en waren de reacties wisselend. Men was bang ook vrouwen toe te moeten laten in de organisatie. Uiteindelijk dwong het IOC de FSFI te overleggen met het IAAF van Edström. Dat was nu immers de verantwoordelijke federatie.

Verhitte discussie

Op het jaarcongres van de IAAF van 1926 liepen de gemoederen hoog op. Enkele vertegenwoordigers konden de kernwaarden van baan- en veldatletiek, zoals het idee van strijd en uithoudingsvermogen, eenvoudig niet in verband brengen met een vrouw. Andere leden opperden een soort onderafdeling binnen de IAAF, speciaal voor vrouwen. Hier greep Edström in: vrouwen mochten onder geen beding tweespalt binnen de IAAF zaaien. Een compromis werd voorgesteld: de FSFI moest haar zeggenschap over de vrouwenatletiek geheel overdragen aan het IAAF in ruil voor de toevoeging van de 100 meter, 800 meter, 4 x 100 meter-estafette, hoogspringen en discuswerpen als demonstratiesporten bij de Spelen van 1928 in Amsterdam.

Het was stikken of slikken en met pijn in het hart stemde de vergadering van de FSFI in het najaar van 1926 toe. Deelname van vrouwelijke atleten was een feit geworden, maar niet meer dan als bijnummer. Milliat ervoer de geringe status in de jaren daarna. Steevast bracht zij het onderwerp over toelating van vrouwelijke atleten op alle onderdelen ter sprake op congressen van het IAAF of IOC. Steevast eindigde het onderaan de agenda, meestal onbesproken.

Rolmodellen

Bij de Spelen van 1932 in Lake Placid (winter) en Los Angeles (zomer) waren er marginale veranderingen in de deelname van de vrouwelijke deelnemers: de ritmische gymnastiek verdween en speerwerpen kwam daarvoor terug. Vier jaar later bij de winterspelen in Garmisch-Partenkirchen was er voor het eerst een reuzenslalom voor vrouwen en in de zomer in Berlijn keerde de ritmische gymnastiek weer terug. Vanwege de oorlog kwamen de edities van 1940 en 1944 te vervallen. De vier gouden medailles in 1948 in Londen van de 'rennende huisvrouw' Fanny Blankers-Koen leek de status van het vrouwenatletiek flink te helpen groeien. De discussie die in deze jaren echter de prioriteit kreeg, was die van amateursporters of professionals. De IOC-bazen uit deze tijd, Edström en zijn opvolger Avery Brundage, hadden weinig oog voor de verdere ontwikkeling van vrouwenatletiek. Meer dan de sportbonzen zijn het de rolmodellen geweest die de vrouwenatletiek verder hebben geholpen, zoals Florence Griffith-Joyner, Ellen van Langen en Dafne Schippers. ■